

Śpiewogra lekko hagiograficzna, czyli przyjemne w odbiorze zmiekczenie historii

*****

Czy możemy mieć wreszcie pozytywny mit?

Historię, która dobrze się kończy?

Bicie serc pod nowy, pozytywny bit?

Jakiś hit, co nas nie podzieli, lecz połączy?

Fragment utworu „Kompromis”

Teatr im. Juliusza Słowackiego w Krakowie albo Teatr w Krakowie, jak akcentuje logotypicznie swą przynależność organizacja prowadzona przez **Krzysztofa Głuchowskiego**, potwierdził w Gdańsku wysoką formę. „1989” to popis drużyny grającej ofensywnie, pozbawionej słabych punktów, z gwiazdami w każdej formacji. Tańczą i śpiewają wszystko, ale to nie „Parasolki z Cherbourga” tylko głównie rapowana opowieść z równie szlachetnym co karkołomnym w założeniu przesłaniem. Z rosnącą przyjemnością obserwowałem lekkość i sprawność sceniczną całego zespołu teatru dramatycznego w spektaklu muzycznym – wprowadzie wzmocnionego gościnnym udziałem aktorów teatru muzycznego i tancerzy, ale jednak z przewagą „dramatycznych”. Żadnego grepsowania i puszczania oka, żadnego „wicie, my dramatycznie to śpiewamy trochę tak dla jaj”, jak to bywa w podobnych przypadkach. Żadnego rozcieńczania, tylko wysokooktanowa mieszanka napędzająca maszyną rozpylającą pozytywną energię. Półkałem niczym pelikan numer po numerze, było różnorodnie, niebanalnie. Zaskoczenie, podziw i tęsknota.

Najnowsza historia Polski, czyli „Rashomon”

Polska historia najnowsza jest jak „Rashomon” A. Kurosawy – w zależności od tego, kto opowiada, taką wersję dostaniemy. Autorska wersja przedstawiona w „1989” nie jest dokumentem, ale interpretacją czasu minionego, jasno sformatowaną wizją wydarzeń z lat 1980-1989 z jedną wycieczką w rok 1955 w celu ukazania tragicznego momentu w życiorysie prywatnym Jacka Kuronia.

Wyśpiewano w większości najważniejsze wydarzenia tamtego czasu, w historię powszechną wpisano przede wszystkim losy trzech par: Wałęsów (Danuta i Lech), Kuroniów (Gaja i Jacek) oraz Frasyniuków (Krystyna i Władysław), w mniejszym stopniu Aliny Pieńkowskiej i Bogdana Borusewicza. Ważnymi postaciami są także: Anna (Walentyłowicz) i Henryka (Krzywonos).

Chcieliście zdusić moc kobiet,

Ale wam chyba znowu nie wyszło,

Jak stos atomowy, ten nasz ośrodek

Przekroczył masę krytyczną

Anna (Walentyłowicz), „Goldap”

Tak duża reprezentacja kobiet ma podkreślić ich udział i wpływ na wydarzenia historii najnowszej. To opowieść po trosze herstoryczna, zgodna z dominującymi współcześnie trendami. Bez aktywności kobiet nic by pewnie nie powstało, ale główne role na scenie przemian ustrojowych w Polsce odgrywali, na pewno wówczas, zdecydowanie mężczyźni. Bardzo czytelny w spektaklu feminizm dzisiaj nikogo nie dziwi, „wtedy” jednak go po prostu nie było. Parytet płci zastosowany w „1989” humanizuje całość, wielka historia nie jest sumą dat i popisów zagończyków, ale opowieścią o człowieku w czasie nienawiści, otwiera przestrzeń na uczucia i różnorodne emocje.

Epizodycznie pojawiają się: Aram (Rybicki), Profesor (Bronisław Geremek) i Jerzy (Borowczak), gradziel ciemnej strony mocy reprezentujący: Generał (W. Jaruzelski), Minister (C. Kiszczak), Premier (W. Jagielski), Sekretarz (T. Fiszbach), Aleksander (Kwaśniewski), Socjolog (J. Reykowski), Działacz związkowy (A. Miodowicz) i Wrony (Breźniew, Żiwkow, Honecker, Ceausescu).

Najważniejszą postacią w przebiegu jest Jacek Kuroń, z początku marksista i apologeta systemu, potem czołowy, obok Karola Modzelewskiego, kontestator polskiej wersji socjalizmu. Sierpień '80 nie był przewrotem ustrojowym, nie żądano kapitalizmu wolnorynkowego tylko ulepszonego socjalizmu. Z tego punktu widzenia wywindowanie Kuronia w spektaklu nie dziwi, tym bardziej, że resentymenty lewicowe są dziś wśród inteligencji artystycznej z wielkich miast bardzo żywe. Kuronia zagrał **Marcin Czarnik** – jeden z najwybitniejszych aktorów swego pokolenia i na pewno najszlachetniejszy. To najbardziej spektakularny transfer „Słowaka” w kończącym się roku, niezapomniany odtwórca wielu ról w spektaklach m.in. Jana Klaty podróżuje po najlepszych teatrach (Polski i Capitol we Wrocławiu, TR i Stary) wszędzie dając najwyższą jakość. Czarnik potrafi sprostać największym wyzwaniom w każdym gatunku, jego emploi jest właściwie nieograniczone, jest najlepszy jako Kaczyński („K” P. Demirskiego w reż. M. Strzępki) i jako Kuroń, to jednoosobowy POPIS aktorski, potrafiący wydobyć złożoność każdej postaci. Kuroń gdańsko-krakowski jakby przyszedł z „Hair”, co nie dziwi, bo najlepszy polski minister w historii zapisał się w pamięci jako człowiek otwarty i swobodny.

Spieszmy się szanować bohaterów, tak szybko się kompromitują

Zwerbowali Wałęsę, przerobili na agenta

Nosi Matkę Boską, cytuje pismo święte,

A nie jest wybrańcem, tylko konfidentem!

To nie żadna charyzma, to po prostu nowy Dyżma

Lechu weź się przyznaj, postąp jak mężczyzna

Fragmenty utworu „Lechu, co masz do powiedzenia?”

Piosenka poświęcona Wałęsie nie wyczerpuje tematu, ale autorzy odważnie zmierzali się z problemem. Oczywiście pytań nadal jest wiele: Kiedy ci wszyscy, którzy dzięki Wałęsie weszli do Historii, dowiedzieli się o współpracy Wałęsy ze służbami i co z tym zrobili? Czy przed zdjęciem wyborczym czy jeszcze wcześniej? Wałęsa nie jest jedynym naszym bohaterem, który się skompromitował, ale takim trochę odwrotnym i nowocześniejszym, bo Kmicic (Babinić) i Jacek Soplita (ks. Robak) kurs mieli odwrotny.

„1989” próbuje opowiedzieć historię pozytywną czasu bardzo złożonego. Autorzy scenariusza: **Marcin Napiórkowski** (także m.in. koncept i większość piosenek), **Katarzyna Szyngiera**, **Mirosław Wleki** przedstawili własną interpretację historii w oparciu o głęboki research, w tym przede wszystkim wiele rozmów z uczestnikami i świadkami. Spektakl nie jest podręcznikiem szkolnym i twórcy mają pełne prawo do osobistego rozłożenia akcentów wedle swej wizji oraz intencji. Pozostawienie ich o propagandę i jednowymiarowość na pewno nie ma racji bytu, choć można zrozumieć krytyczną postawę cudeńca uczestników ciągle świeżych wydarzeń. Oczywiście wielu postaci zabrakło – choćby Tadeusza Mazowieckiego i wielu sytuacji – choć wpływu służb specjalnych najważniejszych wydarzeń. Ani mru mru o kopalni „Wujek”, zbrodniach i brutalności aparatu przemocy, za słabo o TW, o złamanych życiorysach wielu tysięcy NIPów (Not Important Person). Absolutnie nie do przyjęcia jest „ciepłe” wręcz ukazanie Jaruzelskiego, to nie Herod z „Jesus Christ Superstar” tylko człowiek, który był nie tylko idolem części opozycji. Nie potrafię też zaakceptować wesołkowatego Kwaśniewskiego. Grzech pierworodny transformacji, czyli brak rzeczowego i sprawiedliwego rozliczenia czasu minionego, będzie się odbijać czkawką jeszcze przez wiele lat. By nie używać wielkich słów o katach i ofiarach, brak mocnego zaznaczenia, że oddająca władzę nomenklatura uwłaszczyła się na majątku narodowym kosztem milionów obywateli, jest dużym pominięciem. Nie chodzi o to, by na drzewach zamiast liści (...), tylko o prawdę. Na szczęście w spektaklu zabrakło miejsca dla Adama Michnika, który jako swoisty suplement pojawił się w Gdańskim Teatrze Szekspirowskim niedługo po premierze (**28 listopada Bezradność Filozofa: A. Michnik / Transformacja vs. Degeneracja**). Zupełnie odmienną widowność miało z pewnością spotkanie autorskie z Krzysztofem Brożkiem wokół premiery jego najnowszej książki „Wałęsa. Gra o wszystko” (23 listopada w Sali BHP). Gdańsk jest pluralistyczny, jak widać, dlatego być może to dobrze, że za temat wziął się ktoś z zewnątrz.

Nikt nie zna pełnej odpowiedzi na pytanie, czy mogliśmy wywalczyć jeszcze więcej, czy mogło być jeszcze lepiej i porównanie lepiej i mądrzej niż naiwna i fałszywa wręcz opowiadka pt. „Danuta W.”.

I czy jad w nas nie wygra, ten jad, co po trosze

się przy każdym przesłuchaniu wykuwał..

z utworu „A co, jeśli się uda?” (Marcin Czarnik / Jacek Kuroń)

Nauczyciele historii najnowszej mają w „1989” bardzo ciekawy materiał do pracy ze swoimi sumieniami i z uczniami. Byłem na pokazie, na którym przeważała młodzież. Przede mną siedziały uczennice klasy siódmej szkoły podstawowej. W przerwie nie opuszczały miejsc, tylko szybko wyjęły karty i grały w... makao. Wzruszyłem się, bo nie tylko dzięki spektaklowi wróciły na chwilę wspomnienia i z satysfakcją odebrałem żywiołową reakcję publiczności.

Może to nie raj, lecz całkiem fajne lato jest

Może nie Rio, lecz mamy też – słońce i plażę

Całkiem niezły kraj, tutaj marzenia spełnią się

Wystarczy tylko umiar mieć w doborze marzeń

Fragment utworu „Może to nie raj” otwierającego spektakl

Bo to bardzo dobry spektakl jest

37 numerów w dużym tempie, prawie wszystko słyszałem, co nie jest normą w polskim teatrze, że o filmie nie wspomnę. Dużo kapitalnych numerów, najbardziej pamiętam zbiorówkę zamykającą I akt i „Lechu, co masz do powiedzenia?”. Zespół bez słabych punktów, obok wspomnianego Czarnika najbardziej wyróżniła się **Magdalena Osińska** jako Gaja (Grażyna Kuroń). Funkcjonalna scenografia **Mileny Czarnik** pozwoliła na ruch, a na pewno raz (scena z jazdą „maluchem”) kapitalnie zagrała. Chwytna muzyka dowcipnego **Andrzeja** (na użytek musicalu **Andrew**) **“Webbera” Mikosza** z dobrymi tekstami (przede wszystkim M. Napiórkowskiego, ale także **Patryka „Bobrka” Bobera**, **Antka Sztaby** i **Adam „Łony” Zielińskiego**) zasługują na utrwalenie i wydanie na płytę (takie są też plany producentów). Ale nade wszystko wzruszyłem się melodią języka, która przypominała mi najlepsze lata Teatru Polskiego we Wrocławiu, Starego Teatru czy dzisiejszego Teatru Powszechnego w Warszawie. Świeży, inteligentny, nowoczesny tekst podany lekko przez swobodnych aktorów zdarcza się w naszym zaskaku niezwykle rzadko (ostatni raz „Papety po raz pierwszy w Polsce” wg Marii Wojtyżko).

Gdańsk-Kraków

„1989” to kolejna, po „Śniegu”, koprodukcja gdańsko-krakowska. Udział Gdańska i Pomorza jest finansowy (Gdańskie Autobusy i Tramwaje oraz Urząd Marszałkowski dały po 200 tys. zł, Teatr dołożył ok. 50 tys.), Teatr im. J. Słowackiego w Krakowie spektakl zrealizował (nie wiemy, jaki jest wkład finansowy po stronie krakowskiej).

Foto: Dawid Linkowski (materiały GTS)

– Spektakl oczywiście wchodzi do naszego repertuaru. Do kwietnia będziemy go (i my i Kraków) grać 5 razy w kwartale – najbliższe sety w lutym u nas, kolejne w kwietniu. Ze względu na duży sukces tej produkcji i zalanie nas dosłownie pytaniami o kolejne grania wiemy już, że będziemy chcieli grać go zdecydowanie więcej – poinformowała Agata Grenda Dyrektorka Gdańskiego Teatru Szekspirowskiego.

Trochę szkoda, że nie powstała druga obsada złożona np. z wykonawców pomorskich. Tym bardziej, że tytuł cieszy się wielką popularnością (dodatkowy pokaz w lutym), a zasoby u nas wszak potężne.